

De volt Valerian Karnauhovnak még egy gyermeke, egy lány, aki a szintén csecsemőkorú Lengyel Köztársaságban látta meg a napvilágot, Kielcében, 1919-ben. A gyermek a lengyel hadsereg egyik magasrangú tisztje, a kiváló nőgyógyász és a hölgyek kedvence, Kazimierz Bieniecki úr vezetéknévét viselte, aki saját – voltaképpen csak volt – felesége kérésének engedve lányává fogadta.

– Eh, a mamát sokszor rémisztgették a különféle ismerősök, főleg a fehér oroszok, hogy ha Karnauhovnak hívják, akkor a lengyelek verni fognak, leköpdösnek, és ahol tudnak, gyaláznak majd az összes száműzetés, felkelés, Targowica*, Paszkevics** és Muravjov*** miatt. Így hivatalosan apám mostohagyermek voltam... ezen természetesen változtani akartam, amint elérem a nagykorúságot, de aztán feleségül mentem Julekhez és slussz.

Na jó. Szóval a gyermek Bieniecki nevét hordta. És a keresztneve? Nos, az még nem volt neki. Valahogy úgy alakult,

* Az 1792-es targowicai konföderáció volt az ürügy a cári Oroszország számára, hogy fegyveresen avatkozzon be a május 3-i lengyel alkotmány védelmezői ellen, ezzel eldöntve Lengyelország második, és előkészítve harmadik felosztását.

** Ivan Paszkevics (1782–1856) orosz tábornagy, vezető szerepet játszott a lengyel novemberi felkelés és a magyar 1848–49-es szabadságharc leverésében a cári hadsereg főparancsnokaként.

*** Mihail Muravjov (1796–1866) orosz államférfi, az 1863-as januári felkelés egyik leverője, és az utána következő erőszakos, lengyeleket és litvánokat sújtó oroszosítás irányítója.

hogy a keresztelővel meg akarták várni Valeriant, aki nemigen akart visszaérkezni Szovjetországból, ezért a nagymamát Lalának, vagyis babának nevezték el, mert olyan szép volt, mint egy porcelánbaba, Wanda nagymama, a nagypapa, a szolgálók, a falubeli asszonyok – mind csak Lalának, Lalkának vagy Laluniának szólították. És csak amikor már négyéves is elmúlt, akkor mutatták be egy nagy, kopaszodó, szakállas férfinak, és azt mondták neki, „ez itt az apukád”, és kezdtek nevet keresni neki, amely illene a becézgetéshez. A Luizák, Halinák, Lénák és Karolinák közül végül a Helenára esett a választás. Igaz, az ókori történelem még a legegyszerűbb kiadásokban sem buzdított erre, hiszen mint tudjuk, időről időre szeret megismétlődni.

*

Mint már említettem, a nagymama történetészövése úgy tekeredik és szövevényesedik, mint a borsóinda, mind újabb és váratlanabb fogókacsokat eresztve. Tartozom ehelyütt az olvasónak egy hosszú, zöldes – vagy inkább szépiaszín jobban illene – közbevetéssel, nem hagyhatom ugyanis feledésbe merülni azt a néhány kalandot, amely a dédapámat, a Délnyugati Vasutak volt jogtanácsosát, Valerian Karnauhovot érte, mielőtt letelepedett volna Wolgemutnénál, és külön edényben főzte volna a kakaót.

– A papa, ahogy egy ügyvédhez illik, gyors és sima beszédű ember volt, és valahogy sikerült kiengesztelnie a bolsevikokat, de olyannyira, hogy nemhogy nem lötték ott helyben agyon, törölmetszett burzsuj létére, de olyan bizalommal és szimpátiával voltak iránta, hogy kinevezték tömbbizalminak. Eljártak hozzá, kikérdezték, elcsevegték vele, és akkor egyszer azt mondta nekik a papa: „Na, egész nap a tisztességről meg az elvekről fecsegték nekem, nagy a szátok, már megbocsássatok az erős szavakért, de azért a hódprém sapkámat csak elloptátok.” Azok néznek egymásra, aztán vissza rá, aztán megint egymásra. „Hódprém? – kérdezik. – Hódprém, Valerian Ivanics Karnauhov elvtárs? Akkor megkeressük.” És úgy is lett, megke-

resték, megtalálták, és péppé verték azt, aki ellopta, aztán még egy negyed disznót is hoztak bocsánatkérésül. El tudnád képzelni a talpig becsületes Zygmunt nagyapádát ebben a helyzetben? Azt mondaná, ugyan már, neki csak a sapka volt fontos, hiszen olyan kényelmes volt és meleg, jól jön az ilyesmi fagy esetén. Ők meg feldühödnek, és ott helyben agyonlőnek. De az apám nem ilyen volt. A negyed disznót megsütötte, meghívta mindegyiküket, még a tolvajt is az asztalhoz, vodkát töltött nekik, és ettek-ittak a békére. Ezután, már kissé becsicscentve azok elmondták neki, hogy ha már ilyen jó barát, esetleg segíthetne nekik, mert valami ellenforradalmár zshivány kijár éjjelenként, és elvágja az összeköttetés kábeleit, minden este, pedig aztán, már bocsánat, de az összeköttetés nem tréfadolog, hanem fontos a háborúban. És apám rábólintott. Kiment velük a kerületbe, sőt, azon túlra is, alkonyattól pirkadatig talpalt a kerítések mentén, gázolt a patakokban. De senkit nem talált. Egyszer aztán mondta a bolsevik elvtársainak, hogy látott egy diverzánst: egy mélynövésű kis vöröset. Mélynövésű kis vöröset mondott, hiszen ő maga kopasz volt, és hatalmas, mint egy szekrény, ugyanis ő járkált ki éjjelenként, hogy elvagdossa a drótokat bosszúból Iván miatt.

De a forradalom után nem sokkal, nagy fájdalmak közepette megszületett az állam. Ócári Felsége, a trónörökös, a hercegnők, Botkin orvos és a személyzet vére vörösre festette a jekatyerinburgi pince falait, Feliksz Edmundovics* pedig nem kímélte magát, és éjt nappallá téve dolgozott, amelynek köszönhetően sok évvel később az ő kezeit festették vörösre, és általában véve is veszélyesebb lett a világ, így aztán már nem volt elég az ismeretség a bolsevikokkal ahhoz, hogy nyugodtan éljen az ember – hiszen világos, orvos az mindig kell, festő, mondjuk, szintén, de ügyvéd? Az ügyvéd minden burzsujok legrosszabbika, a legszörnyűbb *bjalorukij*, aki mások kárából él.

* Feliksz Edmundovics Dzerzsinszkij (1877–1926) lengyel származású bolsevik forradalmár, politikus, később a politikai rendőrség egyik megalapítója, vezetője

Arról már nem is beszélve, hogy vágyott a szép Bieniecka asszonyra és a gyerekekre, akiről nem is tudhatta, fiú-e vagy lány. Szóval Valerian eladta a bútorait, a lakását, az étkezésletét, a képeit, és gyémántokat, rubintokat, smaragdokat és aranyat vett belőle, amelyből Oroszországban mindig sok volt, bevarrta minden vagyont a kabát hajtókájába, majd egy kis utazó neszesszerrel nekivágott az ismeretlennek, amelyben az egyetlen útmutatója egy kis cédula volt, erre firkantották a Kielce melletti birtok nevét: Morawica, a régi piotrkówi kormányzóságban, a régi Priviszlinszkij Krajban.

Varsóban a pályaudvaron épphogy keresztülverekedte magát a tömegen, amikor észrevette, hogy a kabátja fel van vágva borotvával, és a hamisítatlan varsói zsebmetszői mestermunka eredményeképp már ki is lett fosztva. Fél órával később a Marszałkowska úton vagy talán a Nowy Światon azt hallotta maga mögött: „Hihetetlen, Karnauhov tanácsos úr, hú, hát derült égből villámcsapás, nem hiszek a szememnek.” Felemelte tekintetét, és meglátta maga előtt Rozencwajg urat, legyen ez a neve, fa és papíraru, akinek sokszor intézett Kijevben mindenféle apróbb ügyeket. „És miért lógatja az orrát, tanácsos úr?”, hallja az üdvözlő szavak után. „Nohiszen, úgy még nem volt, hogy valahogy ne lett volna, és úgy sem volt még soha, hogy sehogy se lett volna. Micsoda dolog, itt a pályaudvaron, Varsóban? Hát, ezt hívják balszerencsének, nem igaz, ezt hívják a sors kegyetlen játékának!” Majd egy pillanattal később: „Mennyire volna szüksége a tanácsos úrnak?” „De hát nem tudom majd miből visszaadni.” Erre Rozencwajg kacsintott, és azt mondta: „Tudom, nem tudom... Ha lesz magának, akkor visszaadja, ha nem lesz, akkor nem adja vissza. Nem ettől fog leszakadni az ég.” Hát így kölcsönzött Rozencwajg úr Karnauhov tanácsosnak egy összegnyi márkát vagy zlotyt, ki emlékszik ma már, sőt, ő ajánlott neki Kielcében vendégszobát Wolgemutnénál, aki igen rendes, nem sáfarkodik a bérrel, és egyáltalán, minden gyanú felett álló tisztességű özvegyasszony.

Így talált Valerian átmeneti helyet magának az utazó neszesszerével Wolgemutné vendégszobájában, ahol naphosszat

elmélyedt a lengyel grammatika nüánzaiban és a kereskedelmi jogi kódexben, az ügyvédi címének honosítására várva. Közben pedig próbálta megtalálni Irena Bienieckát, az immáron egyébként teljesen más kezekben levő morawicai birtok tulajdonosainak, Wanda és Leonard Broklnak a leányát.

A véletlen úgy rendelte, hogy miközben kérdezősködött az emberek között, Valerian eltalált Lisówba, és meglátta, megtalálta mindannyiukat – vagyis első körben Irenát és Lalát, aztán a következő körök egyikében jövőbeni apósát és anyósát. Wanda nagymama ránézett, összeszorította száját, és csak ennyit sziszegett: „Muszka és punktum.” És ennél egy szóval sem fűzött bővebb kommentárt a helyzethez. Végső soron még sok-sok éven át, valahányszor a vejét dicsérő szavakat hallott idegenek szájából, megismételte változatlan ítéletét: „Muszka és punktum”, függetlenül attól, hogy a főztjét, a zenei ízlését vagy éppen a kézrátételes migréngyógyítási képességeit dicsérték. Csak később, élete vége felé kezdte „legkedvesebb védelmezőjének” nevezni.

Így vagy úgy, Irena és Valerian megtalálta egymást, és egy alkalommal, amikor a jövőbeni feleség végigszemlélte a jövőbeni férj lakását, a történet fő áramába került az elhíresült edény, amelyben Karnauhov a kakaóját főzte. Mivel csak és kizárólag kakaót főzött benne, soha nem mosta el, hisz mi baja lehetne – a kakaó az csak kakaó. És ahogy a dédnagymama megmutatta a nagymamának, úgy mutatta meg a nagymama nekünk azon a közönséges kis edényen a legendás kétcentis kakaóréteget.

És miután túljutottak a kakaósláboson és a szükséges formalitásokon – némi késéssel, ezt el kell ismernünk –, mivel nem fogadhattak sem katolikus, sem pravoszláv házasságot, egy kálvinista kápolnában kötöttek rendes, törvényes házasságot. Egyiküknek egyébként ehhez is át kellett térnie a protestáns hitre. Valerian így szól: „Eeh, ha csak ezen múlik, majd áttérek én, a gyerek meg lehet katolikus.” Így aztán a katolikus gyermek nagy felháborodást keltett, amikor azzal hengegett kis barátnőinek Maryla Możdżeńska kisasszony óvodájában, hogy ő segédkezett a szülei esküvőjén, rózsákkal hímzett ünnepi fehér ruhácskában.